

Lausunto Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2023–2026:sta ja siihen linkitettävistä lakisääteisistä alueellisista hyvinvointisuunnitelmista

Pirkanmaan hyvinvointialueen alueellisten hyvinvointisuunnitelmien luonnokset rakentavat kunnianhimoisen kokonaisuuden hyvinvoinnin edistämistyöstä Pirkanmaalla. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan alueellisen hyvinvointikertomuksen suunnitelmaosan tulisi koota yhteen alueen hyvinvointi- ja terveystavoitteet sekä toimet, joilla tavoitteisiin päästään. Alueellisen hyvinvointikertomuksen suunnitelmaosa voi THL:n mukaan sisältää tunnistettuja toimia sosiaali- ja terveystalvotuille, pelastustoimelle, ja esimerkiksi kunnille, kolmannelle ja neljännelle sektorille sekä muille toimijoille. Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmakokonaisuus pitää sisällään runsaasti eri tasoisia toimenpiteitä, jotka luovat suuntaviivoja tulevien vuosien tekemiselle ja kehittämiselle Pirkanmaalla. Lempäälän kunnan näkökulmasta keskeistä olisi tarkentaa Pirkanmaan hyvinvointialueen alueellisten hyvinvointisuunnitelmien toimeenpanosuunnitelmia hyvinvointialueen palvelulinjojen hyte-työn sisällöllä ja määrittelyllä hyvinvointialueen vastuutahoista, joiden kanssa yhteistyössä arjen hyvinvointityötä paikallisesti toteutetaan.

Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmien toimeenpanosuunnitelmissa kuvatut toimenpiteet asettuvat eri tasoille ja toimeenpanoa on kuvattu eri suunnitelmissa eri tarkkuuksilla. Hyvinvointisuunnitelmien toimeenpanosuunnitelmien toimenpiteet kuvaavat paljolti koordinaatiotason laajoja kokonaisuuksia, jotka edellyttävät käytännössä toteutuakseen tarkennuksia toimintamalleista ja vastuutahoista. Kunnan näkökulmasta yhteinen kuntien kanssa toteutettava hyte-työ jää näin ollen paikoin abstraktille tasolle eikä ulotu hyvinvointialueen paikallisiin peruspalveluihin, jotka useimmiten toimivat kunnan hyte-työn kumppaneina.

Hyvinvointisuunnitelmien toimenpiteiden seurantamittarit sekä hyvinvoinnin edistämisen toimenpiteiden vaikutuksia seuraavat indikaattorit pohjautuvat paljolti valtakunnallisiin laajoihin tiedonkeruihin. Lempäälän kunnan näkökulmasta hyvinvointityön kohdentamiseksi olisi mielekäästä koostaa tietoa myös haavoittuvassa asemassa olevista väestöryhmistä, jotka nyt jäävät indikaattoritiedon osalta piiloon. Kunnan ja hyvinvointialueen yhteisessä hyvinvoinnin edistämistyössä olisi tarpeen myös määrittellä, miten yhteisten toimeenpanosuunnitelmiin kirjattujen toimenpiteiden osalta arviointia ja seurantaä käytännössä toteutetaan.

Toimeenpanosuunnitelmiin kirjatusta Pirkanmaan hyvinvointialueen ja kunnan yhteisesti toteuttamista hyte-toimintamalleista olisi Lempäälän kunnan näkökulmasta tarpeellista neuvotella osana hyvinvointialueen ja kunnan yhteisiä hyte-neuvotteluja. Kunnan näkökulmasta keskeistä olisi, että tulevissa hyte-neuvotteluissa käytäisiin läpi, mitkä alueellisiin hyvinvointisuunnitelmiin kirjatut toimintamallit tai toimenpiteet ovat niitä, joita Lempäälän kunnan alueella lähdetään yhdessä hyvinvointialueen kanssa toteuttamaan tai missä rakenteissa tarkemmat yhteiset toimintamallit neuvotellaan ja sovitaan. Näistä

toimintamalleista ja niihin liittyvistä vastuista olisi tarpeellista neuvotella ja muodostaa tarvittavat sopimukset koordinoitusti.

Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2023–2026

Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointikertomus- ja suunnitelma vuosille 2023-2026:n painopisteet ovat hyvin sovitettavissa Lempäälän kunnan hyvinvointisuunnitelman vuosien 2022-2024 painopisteisiin. Alueellisen hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ovat niin ikään sovitettavissa Lempäälän kunnan hyvinvointisuunnitelman ja tätä toteuttavien alasuunnitelmien tavoitteisiin. Alueellisen hyvinvointikertomus ja -suunnitelman toimeenpanosuunnitelmassa on esitetty ehdotukset arviointimenettelyineen siitä, miten alueellisten painopisteiden ja niiden tavoitteiden toimeenpanoa voidaan toteuttaa kunnassa ja muissa sidosryhmissä. Useat taulukkoon kirjatut toimenpide-ehdotukset joko jo toteutuvat Lempäälässä, ovat kirjattuna eri hyvinvointiohjelmiin tai ovat valmisteilla ja näin ollen niihin on Lempäälässä mahdollista sitoutua.

Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointikertomus- ja suunnitelman luvun 5.4. taulukoihin kirjatut toimenpiteet koskevat alueellista hyte-koordinaatiota. Arjen hyvinvoinnin edistäminen paikallisesti kunnan alueella tapahtuu kuitenkin yhteistyössä hyvinvointialueen palvelulinjoilla toteutettavien peruspalveluiden kanssa. Toimeenpanosuunnitelma ei luonnosversiossa hyvinvointialueen osalta ulotu palvelulinjatasolle, mikä vaikeuttaa yhteisten toimintamallien rakentamista paikallisesti yhdessä sosiaali- ja terveystalvelujen peruspalvelujen kanssa.

Lukujen ”5.4. Alueellisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaation toimeenpanosuunnitelma painopisteille ja tavoitteille” ja ”5.5. Ehdotuksia kunnille ja järjestöille alueellisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toimeenpanoksi” taulukoissa kuvatut toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi ovat hyvinvointialueen ja kuntien toimenpiteiden osalta epätasapainossa. Toimeenpanosuunnitelman luvun 5.5. taulukoissa on esitettyä kunnille useita sellaisia toimenpide-ehdotuksia, joille ei löydy vastinparia hyvinvointialueelle määritellyistä toimenpiteistä, ja joiden toteutumisen edellytyksenä on kumppanuus hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalvelujen kanssa. Yhteisten painopisteiden ja tavoitteiden toteutumiseksi toimeenpanosuunnitelmassa olisi mielekästä tehdä näkyväksi hyvinvointialueen ja kunnan vastinparit ja yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi toteutettavat yhteiset toimenpiteet vastuutahoineen selkeästi. Pirkanmaan alueellisen hyvinvointisuunnitelman toimeenpanosuunnitelmassa olisi tarpeen määritellä selkeästi myös hyvinvointialueen ja kunnan yhdyspintatyöhön asettuvat konkreettiset yhteiset hyte-toimintamallit, jotta hyvinvointialueen toimenpiteet ja kunnalle ehdotetut toimenpiteet eivät jäisi erillisiksi ja toisistaan irrallisiksi kokonaisuuksiksi.

Pirkanmaan hyvinvointialueen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2023-2026

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sisältää lakisääteisen lastensuojelun suunnitelman ja linkittyy alueellisiin neuvola- ja opiskeluhoitojen suunnitelmiin. Hyvinvointisuunnitelman toimeenpanon kytkentä osaksi hyvinvointialueen palvelulinjan

strategian toimeenpanoa ja toiminnallisia tavoitteita on asiakirjassa kuvattu, mikä helpottaa arjen hyvinvointityön yhteensovittamista paikallisella tasolla palvelujen kanssa. Toimeenpanosuunnitelmassa on kuvattuna useita kuntien toimialueelle kuuluvia laajoja kokonaisuuksia, joita olisi tarkentaa vielä määritellemällä kunnan ja hyvinvointialueen yhteisesti toteutettavien toimintamallien ja vastuiden kuvauksilla.

Pirkanmaan hyvinvointialueen neuvolasuunnitelma vuosille 2023-2026

Pirkanmaan hyvinvointialueen neuvolasuunnitelma kuvaa kattavasti neuvolapalvelujen tehtävät. Hyvinvoinnin edistämisen painopisteitä ja tavoitteita konkretisoivat toimenpiteet on toimeenpanosuunnitelmassa kuvattu ansiokkaasti neuvolapalvelujen osalta. Yhteistyön kuvaukset kunnan hyvinvointia edistävien palvelujen kanssa jäävät kuitenkin toimeenpanosuunnitelmassa yleiselle tasolle ja esimerkiksi ohjauksen ja neuvonnan konkreettisten yhteisten toimintamallien ja vastuiden kuvaus vielä puuttuu.

Alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma

Alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma on kattava ja selkeästi jäsennelty paketti opiskeluhoollon kokonaisuudesta. Erityisesti suunnitelmassa ilahduttavat yhteiset painopisteet sekä se, että toimenpidesuunnitelmat on eritelty omissa kokonaisuuksissaan. Tämä auttaa lukijaa hahmottamaan yhteistä suuntaa ja tahtotilaa, ja kytkee suunnitelmatyötä arkeen. Mittareiden esittely tekee suunnitelmasta seurattavan ja sitä kautta uskottavan. Seurannassa tulee varmistaa hyvä yhteistyö ja selkeät käytänteet hyvinvointialueen ja kuntien kesken.

Osallisuus ja yhteisöllisyys -käsittelyosiossa sanoitetaan merkityksellinen tavoite: ”Tunnistamme Pirkanmaan alueellisia erityistarpeita”. Kuntatasolla on puhuttanut ja huolettanut aihe, kuinka paikalliset erityistarpeet tunnustetaan ja huomioidaan, kun samaan aikaan tavoittelemme yhtenäisyyttä ja tasalaatuisuutta. Osallisuuden mittarina esitellään kouluterveyskyselyt, jotka tarjoavat yhden näkökulman osallisuuteen, mutta eivät tietoa esimerkiksi eri vaikuttamiskanavien toimivuudesta tai eri väestöryhmien osallisuuden mahdollisuuksista. Mittarin rinnalle tarvittaisiin muutakin tietoa, joka lisää ymmärrystä esimerkiksi haavoittuvassa asemassa olevien osallisuudesta.

Pirkanmaan hyvinvointialueen ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma vuosille 2024-2025

Pirkanmaan hyvinvointialueen ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelmassa on ansiokkaasti esitetty ikääntyneiden hyvinvoinnin laaja ilmiökenttä. Hyvinvointisuunnitelman toimeenpano ikäihmisten ja vammaisten palvelulinjan palveluissa ja toimenpiteiden jalkauttaminen palveluiden vuosisuunnitelmiin on kuvattu, mikä helpottaa myös kuntia paikantamaan käytännön yhteisen hyvinvoinnin edistämistyön paikkaa ikäihmisten ja vammaisten palvelulinjalla. Lähitorit näyttäytyvät suunnitelmassa keskeisenä yhdyspintatyön alustana ikääntyneiden hyvinvoinnin edistämisessä. Eri painopisteiden alla

määritellään yhdyspinnaksi esimerkiksi ohjaus ja neuvonta erilaisiin kunnan toimialaan kuuluviin hyvinvointia edistäviin palveluihin, joskin konkreettiset yhdyspinnalla toteutettavat toimintamallit toimeenpanosuunnitelmasta vielä puuttuvat.

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma vuosille 2023-2026

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman luonnos on kunnianhimoinen ja laajaa kokonaisuutta kuvaava suunnitelmaluonnos. Suunnitelmassa on kuvattuna hyvinvointialueen ja kuntien rooli ehkäisevässä päihdetyössä, mutta ainoastaan koordinaation ja koordinaatorakenteiden näkökulmista. Painopisteiden tavoitteita ja toimenpiteitä on ehkäisevän päihdetyön suunnitelman toimeenpanosuunnitelmassa paljon. Lempäälän kunnan näkökulmasta ehkäisevän päihdetyön suunnitelman painopisteet ja suurin osa tavoitteista on hyvin sovitettavissa yhteen Lempäälän kunnan ehkäisevän päihdetyön suunnitelman kanssa.

Ehkäisevän päihdetyön sisällöt hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalvissa eivät tule luonnoksesta selkeästi esiin, mikä hankaloittaa kunnan näkökulmasta yhteistyötä ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa paikallisesti sosiaali- ja terveystalvuiden kanssa. Kunnan näkökulmasta suunnitelmaluonnoksesta on vaikea löytää yhdyspinnalle asettuvia konkreettisia yhteisiä toimintamalleja painopisteiden tavoitteiden saavuttamiseksi tai selkeitä vastuutahoja toimenpiteiden toteuttamisen vastinpareiksi.

Toimenpiteet eivät aina selkeästi toteuta kirjattua tavoitetta. Esimerkiksi painopisteen 2. tavoite 3 (Hyvinvointialueen kaikissa toimipisteissä tunnistamme, otamme puheeksi ja ohjaamme liikuntaneuvontaan sekä hyvinvointia tukevien kulttuuripalvelujen pariin) on erittäin tarpeellinen, jotta kuntien tuottamiin hyvinvointia edistäviin palveluihin löydetään palveluista eniten hyötyvät kuntalaiset. Tavoitteelle kirjattu toimenpide (Tuemme kuntien liikunta- ja kulttuuritoimijoita toteuttamaan osaltaan ehkäisevän päihdetyön toimintamallia) ei kuitenkaan toteuta tavoitetta, jonka pitäisi kohdistua hyvinvointialueen toimipisteissä toteutettavan palveluohjauksen ja sen toimintamallien kehittämiseen kuntien tukemisen sijaan. Hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön koordinaation tuki kuntien vastuulle kuuluviin ehkäisevän päihdetyön sisältöihin on arvokasta. Ehkäisevää päihdetyötä tulisi kuitenkin toteuttaa vahvasti osana hyvinvointialueen omia palveluja. Kaiken kaikkiaan kunnan näkökulmasta ehkäisevän päihdetyön sisältöjen määrittelyä osana paikallistason sosiaali- ja terveystalvuiden sisältöjä kaivattaisiin suunnitelmaan vahvemmin.